

Přemysl Rosůlek a kol.

SONDY DO STUDIA (O) ISLÁMU V OBDOBÍ „MIGRAČNÍ KRIZE“

edice **bod**

Přemysl Rosůlek a kol.

**SONDY DO STUDIA
(O) ISLÁMU V OBDOBÍ
„MIGRAČNÍ KRIZE“**

DOKOŘÁN

**Přemysl Rosůlek a kol.
Sondy do studia (o) islámu
v období „migrační krize“**

Vydání knihy je podpořeno z Grantového systému Západočeské univerzity, číslo projektu SGS-2016-016.

© Dokořán, 2017

© Západočeská univerzita v Plzni, 2017

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Vydání druhé (první elektronické).

Odpovědný redaktor Marek Pečenka.

Redakce Klára Soukupová.

Recenzovali Mgr. Martin Klapetek, Ph.D., Mgr. Lukáš Novotný, M.A., Dr.phil., a PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.

Obálka, grafická úprava, sazba

a konverze do elektronické verze Michal Puhač.

Vydalo v roce 2017 nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Holečkova 9, Praha 5,

dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,

jako svou 952. publikaci (285. elektronická).

ISBN 978-80-7363-892-4

Obsah

Předmluva.....	9
Seznam zkratk	11
Úvod.....	13

1 Metodologické přístupy při zkoumání islámu

v České republice (<i>Veronika Hásová a Jan Váně</i>).....	19
1.1 Úvodní představení analyzovaných monografií.....	21
1.2 Deskriptivní studie bez analytického základu	26
1.3 Obsahová, diskurzivní a tematická analýza	31
1.4 Dotazníková šetření	45
1.5 Rozhovory	51
1.6 Závěr.....	64
1.7 Příloha	67

2 Islamofobní diskurz v České republice a programová východiska českých politických stran v době „migrační krize“

(<i>Lukáš Zahradník a Přemysl Rosůlek</i>).....	70
2.1 Úvod.....	70
2.2 Islamofobie - konceptualizace pojmu	71
2.3 Islamofobie - historický exkurz.....	72
2.4 Islamofobní diskurz v České republice	75
2.5 Závěr.....	106

3 Politizace tématu „Arabové v Teplicích“

na místní úrovni (<i>Veronika Kramářeková, Pavla Kostková, Klára Jiráčková</i>)	109
3.1 Úvod.....	109
3.2 Metodologie.....	110
3.3 Arabská komunita v Teplicích	111
3.4 Vyhláška o zahalování a zahrnutí tématu Arabů do předvolební kampaně v roce 2014.....	114
3.5 „Apolitický“ protest venčením psů proti Arabům	122
3.6 Vyloučení Eman Ghaleb ze studia	129
3.7 Jak teplotičtí Češi vnímají Araby v Teplicích?	132

3.8 Život Arabů v Teplicích v čase medializovaných témat	137
3.9 Závěr	141

4 Mladí muslimové v České republice

<i>(Klára Jiráčková, Alexandra Kollárová, Veronika Kramářková)</i>	143
4.1 Úvod	143
4.2 Konstrukce identit mladých českých muslimů	144
4.3 Mladí muslimové v odborné literatuře	146
4.4 Metody výzkumu	148
4.5 Vlastní výzkum	152
4.6 Závěr	169

5 Čeští zpěváci a kritika islámu na Facebooku (2015-2017)

<i>(Přemysl Rosůlek)</i>	172
5.1 Úvod	172
5.2 Teoretická východiska	173
5.3 Metodologický postup	175
5.4 Korpus zjištěných dat k analýze	176
5.5 Analýza facebookových příspěvků	182
5.6 Závěr	211

Závěrečné shrnutí	214
Poznámky	221
Resumé	225
Seznam literatury	228
Věcný a jmenný rejstřík	253
Autorský kolektiv	258

Předmluva

V souvislosti se soudobou „migrační krizí“, jak bývá příliv běženců z Blízkého východu a severní Afriky do Evropy obvykle pojmenováván, se i v České republice stalo toto téma velmi frekventované nejen v akademických kruzích, ale i v médiích a pohltilo také laickou veřejnost. Odborné i publicistické práce zaměřené na islám a muslimy v České republice sice vycházejí několik desítek let, ale v souvislosti s obdobím „migrační krize“ se o tomto tématu hovoří ještě výrazněji a získává také nové konotace. Toto je zajímavé také proto, že četné společensko-politické debaty na témata islám, muslimové, terorismus, migrace, běženci či azyl „okupují“ veřejný diskurz navzdory tomu, že podle všech dostupných statistik se počet žádostí o azyl nezvyšuje a „masová migrace“ z Blízkého východu se České republice téměř zcela vyhýbá. A proto jsou pojmenování typu „migrační krize“ či „masová migrace“ uváděna v uvozovkách.

Na sklonku roku 2015 se v okruhu akademiků a studentů doktorského studia různých oborů Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni zrodil nápad vytvořit kolektivní a multidisciplinární odbornou monografii s několika sondami do témat přímo spjatých či úzce souvisejících s islámem a muslimy v České republice, která jsou ale zatím v českém prostředí málo reflektovaná či dosud zcela opomíjená. V souvislosti s obdobnými ambicemi na jiných akademických pracovištích, kde se badatelé též rozhodli přispět v oblasti výzkumu a publikovat dosud nereflektovaná témata anebo je představit v nové perspektivě, se toto jevilo jako nelehký úkol. Jsme rádi, že pozvání ke spolupráci přijali odborníci z oblasti sociologie náboženství i blízkovýchodních studií s erudicí v arabském jazyce, jejichž výstupy jsou zčásti anebo do značné míry založeny na rozhovorech s místními obyvateli, politickými elitami, ale i českými muslimy, kteří zde žijí krátce, dlouhodobě anebo se zde již narodili.

Čtenář tak v naší publikaci narazí na několik sond autorského týmu z řad politologů, sociologů a badatelů z oboru blízkovýchodních studií a antropologie, který se rozhodl analyzovat ná-

sledující tematické oblasti, o nichž se domnívá, že nebyly dosud spolehlivě reflektovány: Vstupní kapitolou této publikace je sociologický pohled na výzkum metodologických přístupů při současném výzkumu islámu v České republice (Veronika Hásová a Jan Váně). Následuje politologická analýza soudobých islamofobních tendencí v programatice českých politických stran a ve výročích jejich politických reprezentantů (Lukáš Zahradník a Přemysl Rosůlek). Po této celorepublikové sondě je v knize zařazena exkurze do komunálních politických realit, a to konkrétně do politizace fenoménu Arabů v Teplicích optikou týmu z „blízkovýchodních studií“ (Pavla Kostrková, Veronika Kramáreková a Klára Jiráčková). Další text ve spolupráci týmu blízkovýchodních studií a antropoložky představuje v odborné literatuře dosud opomíjený život mladých muslimů v České republice (Klára Jiráčková, Alexandra Kollárová a Veronika Kramáreková). A poslední kapitola této publikace je věnována kritické reflexi islámu na facebookových profilech českých zpěváků prizmatem v českém prostředí dosud „nevyšlapaných“ teoretických konceptů „celebritizace politiky“ a „postfaktická politika“ (Přemysl Rosůlek).

Publikace mohla vzniknout jen díky interní grantové podpoře Západočeské univerzity, konkrétně se jedná o projekt *Islám v České republice* v rámci Studentské grantové soutěže pod názvem SGS-2016-016, dále díky nasazení celého týmu při uskutečňování analýzy u pracovního stolu anebo v ulicích českých měst. Speciální dík za trpělivost a ochotu při dokončování této publikace v době letních prázdnin patří mé rodině.

V Plzni dne 31. 10. 2017
Přemysl Rosůlek

Seznam zkratek

- ADRA – *Adventist Development and Relief Agency*
ANO – *politické hnutí*; původně ANO 2011 neboli Akce nespokojených občanů
BIS – Bezpečnostní informační služba
BPI – Blok proti islamizaci; *dříve zkratka pro hnutí* Blok proti islámu
ČR – Česká republika
ČSSD – Česká strana sociálně demokratická
D.O.S.T. – *manifest* D.O.S.T.: Důvěra, Objektivita, Svoboda, Tradice
DSSS – Dělnická strana sociální spravedlnosti
EU – Evropská unie
HN – Hospodářské noviny
IVČRN – Islám v České republice nechceme
KSCĀM – Komunistická strana Čech a Moravy
MF Dnes – Mladá fronta Dnes
MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky
NSS – Nejvyšší správní soud
ODS – Občanská demokratická strana
ORP – Obec s rozšířenou působností
PL – Parlamentní listy
PR – public relations
RVP – Rámcové vzdělávací programy
SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů
SPD – Svoboda a přímá demokracie
SPO; SPOZ – Strana práv občanů; *do roku 2014* Strana práv občanů ZEMANOVCÍ
SPR-RSČ – Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
SZ – Strana zelených
TOP 09 – *název strany sestává z počátečních písmen slov* Tradice, Odpovědnost, Prosperita; *číslovky 09 znamenají rok vzniku strany – tedy 2009*
UKIP – United Kingdom Independence Party / Strana nezávislosti Spojeného Království
V4 – Visegrádská čtyřka *nebo také* Visegrádská skupina, *ve které jsou čtyři střeoevropské země: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*
VF – Vlastenecká fronta

Úvod

Ještě v 70. letech 20. století patřili islám a muslimové k hluboce podceňovaným a ignorovaným kategoriím v sociálněvědním výzkumu na Západě. Badatelé se začali výrazněji tomuto tématu věnovat zejména ve druhé polovině 90. let, kdy témata spjatá s islámem získala prominentní postavení napříč sociálněvědními obory (Shadid 2006: 12).

V kontrastu s předchozím obdobím vznikl tedy v posledních dvou desetiletích velmi rozsáhlý, byť tematicky značně roztržitý, soubor publikací sociálněvědní literatury zaměřený na islám a muslimy. Jedním z nejpobulárnějších témat se v akademických kruzích stala od 90. let debata zaměřená na strany „nového populismu“ (srov. např. Betz 1994), zatímco angažovanou veřejnost zaujala kromě perspektivy Francise Fukuyamy o *konci dějin* také představa Samuela Huntingtona o *střetu civilizací*. Všeobecný zájem Západu o „islám“ pak prohloubily ale až dramatické události ve Spojených státech z 11. září 2001, což umožnilo etablování nového pole výzkumu napříč sociálními vědami od odborníků na Blízký východ, teologů, religionistů, politologů, geografů a antropologů zaměřených na identitu a muslimské menšiny, ve kterém se ve velkém začali angažovat nejen akademici a nezávislá výzkumná centra, ale také mezinárodní organizace a vlády. Řada bezpečnostních analytiků a think-tanků začala chrlit studie zaměřené na téma „islámského terorismu“, Usámu bin Ládina a al-Káidu (srov. např. Öktem, 2011: 155–156). Dřívější podreprerentaci publikačních výstupů na témata související s islámem vystřídala v období „války proti teroru“ George W. Bushe nadprodukce způsobená inflací nejrůznějších think-tanků a bezpečnostních expertů zaměřených na sekuritizaci celé problematiky, kteří se zaměřovali na analýzu islámu ve vztahu k terorismu a dále na vliv salafistů a wahhábistů (např. Öktem 2011).

Představovaná publikace autorského kolektivu má mezioborový charakter. Autorský kolektiv si od pěti textových částí slibuje nalezení ucelených odpovědí na několik sond do studia muslimů

a islámu v České republice, k nimž patří analýza následujících okruhů:

- (1) užívaná metodologie při bádání;
- (2) islamofobní diskurz v prostředí soudobé politiky;
- (3) politizace problematiky Arabů na konkrétním příkladu komunální politiky;
- (4) život mladých muslimů v České republice na základě *jejich* výpovědí;
- (5) zpěváci kritizující islám a muslimy na Facebooku.

Nástin cílů vytyčených výše také naznačuje charakter struktury publikace: První, „otevírací“ stať sestávající z rozsáhlého textu věnovaného užitým metodám je sociologického rázu, zatímco stať prostřední části knihy, tedy druhá a třetí kapitola, jsou zaměřené spíše politologicky, respektive politicky a soustředí se nejdříve na islamofobní diskurz „na makroúrovni“ v programech politických stran a posléze na „mikroúrovni“, konkrétně na problém politizace Arabů na komunální úrovni v Teplicích. Následuje stať převážně antropologického charakteru, která je zaměřena na mladé muslimy v České republice. A konečně, celou knihu uzavírá kapitola na pomezí politologie, kulturních a mediálních studií, která analyzuje zpěváky kriticky zaměřené na islám a muslimy v době „migrační krize“ na jejich facebookových účtech.

Cílem první stať, nazvané „Metodologické přístupy při zkoumání islámu v České republice“ a zpracované Janem Váněm a Veronikou Hášovou z Katedry sociologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, je analýza metod a teorií aplikovaných ve vědeckých studiích zaměřených na problematiku islámu v České republice. Autoři se zabírají studii, které byly vydány od roku 2011 až do současnosti, aby tak mohly být do výzkumu zahrnuty studie reflektující 10leté výročí teroristických útoků ve Spojených státech amerických, které autoři považují za zlomové pro percepci muslimů v České republice. Autoři shromáždili monografie s pomocí katalogu Národní knihovny České republiky a odborné články prostřednictvím portálu elektronických zdrojů Univerzity Karlovy a internetového portálu Google Scholar a dále konkrétní

sociálněvědní časopisy s potenciálním zaměřením na tuto tematiku s ohledem na využití sociologických přístupů ke zkoumanému tématu (srov. kapitola 1). Autoři identifikovali – a uzpůsobili tomu strukturu svého textu – čtyři hlavní přístupy zkoumání islámu a muslimů v České republice (analýza obsahu sdělení; do-
tazníkové šetření; rozhovory a deskriptivní popisy).

Teprve na základě analýzy výše nastíněného autorským týmem sociologů bylo rozhodnuto o tématech (a sekundárně i o metodách) pro zbývající část publikace. Dlužno dodat, že témata publikace našeho autorského kolektivu, která plánovala publikační výstupy a témata během roku 2015, ovlivnila plodná, byť vzhledem k době „migrační krize“ pochopitelná, publikační aktivita tematicky související s islámem v České republice (srov. např. Černý 2015; Mareš a kol. 2015; Beránek – Ostržanský 2016; Topinka a kol. 2016), přičemž zejména kolektivní monografii autorského kolektivu pod vedením Daniela Topinky je možné považovat „za nejucelenější publikaci vydanou v posledních letech, která zkoumá roli a povahu islámu a muslimů v českém kontextu“ (srov. kapitola 1, s. 23). Jak už bylo uvedeno, rozhodli jsme se, že se v následujících čtyřech kapitolách zaměříme na témata, která byla dosud v badatelských kruzích z nejrůznějších důvodů přehlížena, a zároveň věříme, že v kontextu soudobé „migrační krize“ můžeme dospět k zajímavým zjištěním.

Dosavadní bádání v tuzemských politologických časopisech k tématu islám a muslimové je možné uzavřít konstatováním o chabé produkci v této oblasti od počátků etablování oboru až do současnosti. Dosud chybí ucelená studie, která by cílila na islamofobii v programech politických stranách a hnutích, a z časových důvodů tím spíše chybí sonda kladoucí důraz na proměny rámované „migrační krizí“. Naplnění tohoto cíle si vytkli autoři druhé kapitoly publikace nazvané „Islamofobní diskurz v České republice a programová východiska českých politických stran v době migrační ‚krize‘“. Politologové Lukáš Zahradník a Přemysl Rosůlek se ve stati, která je sondou do islamofobních tendencí v české politice, nejdříve soustředili na hledání definice pojmu islamofobie (jehož kontroverze si jsou autoři plně vědomi, ale v rámci této publikace je cíleně definován jen pro potřeby této

druhé kapitoly, například v případě páté kapitoly autor Přemysl Rosůlek považuje za vhodnější užití termínu „kritika islámu“). Hlavním cílem kapitoly je zaměření na analýzu islamofobie v programech českých politických stran, přičemž programatika není chápán pouze jako formát informačních brožur dostupných na internetových stránkách zkoumaných politických stran, ale do tohoto rámce jsou zahrnuty také výroky politických elit v období od ledna roku 2015 do května roku 2017 prostřednictvím databáze Anopress a internetových zpravodajských serverů. Analýze současného prostředí předchází část věnovaná vývoji islamofobních tendencí u politických stran od vzniku samostatné České republiky až do éry obecně označované jako „migrační krize“.

Existuje překvapivě velmi málo odborných studií, které by se v českém prostředí alespoň částečně zaměřovaly na problematiku lázeňství či na Arabů v Teplicích. Ve třetí kapitole nazvané „Politicizace tématu ‚Arabové v Teplicích‘ na místní úrovni“ a zpracované Pavlou Kostkovou, Veronikou Kramářekovou a Klárou Jiráčkovou je pozornost soustředěna na problematiku islámu v Teplicích, a to na základě tří medializovaných témat, k nimž autorky zařadily návrh vyhlášky o zákazu zahalování, protest formou venčení psů jako reakci na „odpadkovou aféru“ a požadavek na vyloučení studentky Eman Ghaleb z místního gymnázia. Sběr dat probíhal pomocí novinových článků, volebních programů politických stran a dalších materiálů publikovaných na sociálních sítích týkajících se politických aktivit v Teplicích. Významnou součástí výzkumu ale byly dva terénní výzkumy kvalitativní povahy realizované pomocí strukturovaných a polostrukturovaných rozhovorů s arabskými participanty i místními starousedlíky v období od dubna 2016 do června 2017 i individualizované rozhovory kvalitativního charakteru s městskými zastupiteli a úředníky.

Ve čtvrté kapitole nazvané „Mladí muslimové v České republice“ se Klára Jiráčková, Alexandra Kollárová a Veronika Kramářeková zaměřily na mapování toho, jak žijí mladí muslimové v České republice. Výzkum byl realizován pomocí polostrukturovaných rozhovorů vedených od dubna roku 2016 do června roku 2017, kdy byli participanti získáváni metodou sněhové koule.

Do výběru byli zahrnuti jedinci, kteří sami sebe – bez ohledu na náboženské přesvědčení či aktivity – považují za muslimy, jsou v České republice alespoň dva roky a nejsou starší 35 let. U participantů byla zjišťována celá řada témat, kterými žijí a která jsou zároveň často tečem předsudků v české většinové společnosti či se jeví jako problematická: percepce vlastní etno-náboženské identity, stupeň religiozity, vztahy v rodině, mezigenerační vztahy, výběr partnera, vztahy ve škole či na pracovišti, trávení volného času a plány do budoucna. Rozhovory byly vedeny celkem s 24 participanty, 12 mladými muži a 12 mladými ženami ve věku 21 až 35 let vyjma dvou dívek ve věku 15 let. Participantů pocházeli nejen z arabských zemí, ale i z Ázerbájdžánu, Čečenska, Balkánu, Střední Asie a Turecka (srov. tabulka kapitoly 4, s. 151).

Ačkoliv v dosavadních studiích o problematice islámu a muslimů v České republice převažují různé typy obsahových analýz a referování o mediálním obrazu, jen pozvolna se těžiště těchto výzkumů přesouvá od tisku či televize na sociální média. Autor páte sondy publikace nazvané „Čeští zpěváci a kritika islámu na Facebooku (2015–2017)“ se domnívá, že v době pokračujícího poklesu čtenosti tisku, ale i sledovanosti televizního zpravodajství je nanejvýše žádoucí předpokládat, že sociální média je třeba brát zcela vážně při uvažování o jejich vlivu na utváření veřejného mínění. Tato sonda do kritiky islámu na Facebooku navazuje na hrstku studií, které se parciálním tématům zaměřeným na kritiku islámu již věnovaly – ať už se jednalo o analýzu iniciativy Islám v České republice nechceme (IVČRN) (Havlíček 2015) anebo o výzkum nenávislných projevů proti migrantům na Facebooku (Hrdina 2016; obojí srov. též kapitola 1, s. 38–41). Autor tohoto textu zkoumal obsah příspěvků kriticky reflektujících „migrační krizi“ v období od začátku června roku 2015 do konce června roku 2017 na facebookových profilech zpěváků vedených pod jejich jménem (viz tabulka č. 5 kapitoly 5, s. 181). Výzkum byl teoreticky zarámován rozbořením celebritizace politiky kombinované s konceptem postfaktické politiky.

Na závěr úvodní části si dovoluujeme připojit ještě dvě poznámky.

Vycházíme z toho, že pojmy „muslim“ či „islám“ jsou převážně konstruktivní povahy, ale vzhledem k zavedenosti a četné frek-

venci těchto termínů s nimi autorský kolektiv také pracuje, byť by v některých případech mohly sloužit jako výstižnější etno-lingvistické kategorie či sociální status. Vždyť debata o imigraci muslimů v 70. letech na Západě postrádala náboženské a kulturní konotace a týkala se sociálních otázek (srov. Mamadouh 2012: 385). Tato skutečnost souvisela s tím, že tehdejší důraz na etnické identity, ať už se jednalo o Turky, Alžírany, Maročany, Pakistánce, Bangladěšany či Indy, zdůrazňoval zemi původu a také přechodný status těchto pracovníků v Evropě (Shadid 2006: 12; Allen 2010: 8). Například ve Francii byly též užívány regionální identity jako například Maghrebijčané či *beurs* – slangově Arabové (Pauly 2004, 33–64) anebo – mnohem spíše – sociálně-ekonomické kategorie jako *travailleurs immigrés* či *gastarbeiters* (Maussen 2007: 985). Ke konstrukci muslima a islámu v silně zpolitizovaných a kulturně-náboženských konotacích přebíjejících původní etnický status dochází v západní Evropě od 80. let 20. století (srov. Shadid 2016: 14; Todorova 2009: 12; Said 2003: xxiii).

Primární záměrem autorů této publikace, která – jak věříme – je určena odborné i laické veřejnosti, pedagogům, studentům, ale i dalším zájemcům, není přesvědčovat přesvědčené (srov. kapitola 1, s. 21). Autoři si jsou vědomi muslimských strašáků živých nejružnějšími hoaxy, polopravdami a záměrně lživými informacemi vypouštěnými médii do éteru extremistickými, ale i populistickými politiky v éře postfaktické politiky, ale zároveň jsou také přesvědčeni, že nelze jakoukoliv kritiku islámu paušálně nazývat islamofobií, a že je tudíž nutno mít na paměti také obavy (nemalé) části populace, ať už jsou oprávněné, či nikoliv. Autoři odmítají interpretovat soudobou „migrační krizi“ – existuje-li reálně nějaká, a proto je v textu knihy toto sousloví ohraničené uvozovkami – na základě zjednodušující dichotomie dobro-zlo, v tomto případě konkrétně prizmatem „sluníčkáři“, respektive zrádci národa, Evropy a „naší“ kultury na straně jedné versus většinová a rozumná populace na straně druhé či *vice versa* na základě islamofobů na straně jedné versus „osvícených“ liberálních demokratů oplývajících bezbřehou tolerancí a romantickou naivitou na straně druhé.

Přemysl Rosůlek a kol.

1

Metodologické přístupy při zkoumání islámu v České republice

(Veronika Hášová a Jan Váně)

Islám není tématem, jemuž by v českém prostředí nebyla věnována pozornost. I přes nízký počet muslimů žijících na našem území jsou publikace a články o islámu velmi četné. Pomineme-li půtky vedené o význam a místo islámu v České republice, důvodů, proč studovat dopady islámu na českou populaci, je několik. Za ten nejdůležitější považujeme fakt, že proces začleňování islámu v geografickém, politickém i kulturním slova smyslu v České republice probíhá právě teď a na rozdíl od zemí, kde má islám už hlubokou tradici, v našem prostředí dopady migrace a islámu jako světového náboženství při jeho akulturaci můžeme sledovat v „přímém přenosu“.

Etablování islámu a formy adaptačních procesů při jeho začleňování do veřejného prostoru v České republice jsou dnes už předmětem nejedné studie (srov. např. Mendel – Ostránský – Rataj 2007). Autoři těchto studií dokumentují a analyzují historicko-demografické proměny islámu na českém území nebo aplikují diskurzivní analýzy výpovědí zainteresovaných aktérů spojené s problematikou islámu, případně jejich sebekonceptualizace.

Náš zájem je cílen na studie, které se věnují islámu a muslimům v českém kontextu. Zároveň se zaměřujeme na využívané metody a teorie. Jde nám tak o metaúroveň zkoumání. Ukazuje se totiž, že zabývat se použitými metodami je přínosné z několika důvodů. Zejména proto, že užíváním stále stejných metod dospíváme k velmi podobným formám zjištění, obzvláště pokud užíváme i stále stejné proměnné. Dále pak platí, že výzkumy poměrně často tendují pouze k deskripci a jsou bez rozšiřujících analýz a interpretací. Nalézt pak v těchto studiích i případné návrhy řešící analyzované problémy je prakticky nemožné. To by samo o sobě nevadilo, pokud bychom se striktně drželi weberovského nehodnotícího přístupu. Avšak s ohledem na dnes už prakticky

„povinné“ povzdechy o neznalosti problematiky spojené s islámem u české populace bychom naopak taková řešení očekávali.

Netvrdíme, že deskriptivní studie by byly samy o sobě špatnými, ale chceme zároveň poukázat na to, že převažující formát metod a teoretických přístupů nastoluje typ obrazu, který je pak společnosti předkládán.¹ Problémem analyzovaných deskriptivních studií ale v nejednom případě je, že v nich nenalzáme výchozí teoretické rámce či metody, protože tam prostě nejsou. Stejně tak používání stejných „proměnných“ při analyzování muslimů v České republice vytváří poměrně strnulý obraz, který nezachytává tekutost jevu, jakým islám v pozdně moderních společnostech, jako je ta naše, je.² Jak jsme už naznačili, studie, které mají potenciál jít více do hloubky, aby nezůstávaly právě pouze v oné deskriptivní rovině, zároveň využívají stále tytéž proměnné. Proto při studiu analytických studií bereme za klíčové a hodnotíme pozitivně, pokud autoři předkládají explicitní popis metodologie a reflektují její případné limity, neboť to pro nás slouží jako jistý indikátor důvěryhodnosti předkládaných zjištění.

Vzhledem k množství publikací zaměřujících se na islám jsme museli přistoupit k několika omezením, abychom získali adekvátně zvládnutelný soubor textů a publikací, jež bude možné analyzovat a naplnit tak námi zamýšlený záměr.³ Základním kritériem pro vyhledávání byl výběr studií, které se zaměřují na český kontext, byly tedy vylučovány studie, které se věnovaly obecnému kontextu. V prvním kroku jsme vymezili období vydání analyzovaných materiálů, a to tak, že musely být vydány mezi roky 2011 až 2017.⁴ Rok 2011 byl zvolen kvůli podchycení případných studií zaměřujících se na 10leté výročí událostí v New Yorku, které jsou reflektovány jako zlomové pro nahlížení muslimů (nejen) v České republice. Zároveň platí, že českých autorů zabývajících se problematikou islámu a muslimů v České republice není velké množství a můžeme nejen předpokládat, ale také i doložit, že v řadě případů autoři dále rozvíjeli témata, kterým se už v nějaké formě věnovali.

Ve druhém kroku jsme stanovili zdroje studií, v nichž bude vyhledávání materiálů probíhat. Monografie jsme vyhledávali přes katalog Národní knihovny České republiky, jakožto centrální